

**Archeologisch
proefsleuvenonderzoek Salland II
Raalte, gemeente Raalte (Ov.)**

opdrachtgever	Gemeente Raalte
datum	12 mei 2009
projectleider	de heer G.J. de Roller
projectnummer	94019909
status	definitief
ISSN-nummer	1875-5313
MUG-publicatie	2009-22

MUG-projectnummer	94019909
Opdrachtgever	gemeente Raalte
MUG-publicatie	2009-22
Bevoegd gezag	gemeente Raalte
Beheer en plaats documentatie	MUG Ingenieursbureau b.v.
Onderzoek meldingsnummer	34417
Tekst	de heer drs. ing. G.J. de Roller
Afbeeldingen	de heer S. Meijer
Inhoudelijke redactie	de heer drs. B. Bijl
Tekstuele redactie	mevrouw H. Stollenga
Status	definitief
Autorisatie	de heer drs. M. Huisman
Uitgegeven door	MUG Ingenieursbureau b.v. Postbus 136 9350 AC Leek
Datum	12 mei 2009
ISSN	1875-5313

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	1
1 Inleiding	2
1.1 Algemeen	2
1.2 Ligging van het onderzoeksgebied	2
1.3 Vraagstelling	3
1.4 Werkwijze	3
2 Resultaten	4
2.1 Sporen en structuren	4
2.1.1 Esgreppels	4
2.1.2 Drinkkuil	4
2.1.3 Slootvullingen	5
2.1.4 Haardkuilen	6
2.1.5 Kuilen	7
2.1.6 Paalgaten	7
2.1.7 Muurresten	8
2.1.8 Natuurlijke verkleuringen	8
2.1.9 Esdek	9
2.1.10 Recente verstoringen	10
2.2 Vondsten	11
2.2.1 Munt	11
2.2.2 Raket uit de 2 ^e wereldoorlog	12
2.2.3 Overig metaal	13
2.2.4 Aardewerk	14
2.2.5 Houtskool	15
2.2.6 Rood zand	15
3 Synthese	16
4 Conclusie	17
5 Waardering	18
6 Aanbeveling	20
7 Literatuurlijst	21

BIJLAGEN

Bijlage 1	Overzicht van de vondsten
Bijlage 2	Overzicht van de onderzoekslocatie met de ligging van de proefsleuven
Bijlage 3	Detail proefsleuven 7, 10, 11, 12, 13 en 15
Bijlage 4	Detail proefsleuven 14, 17 en 19
Bijlage 5	Overzicht van de richtlijnen voor de waardestelling

Samenvatting

In verband met de voorgenomen ontwikkeling van het woongebied Salland II in de gemeente Raalte zullen op de onderzoekslocatie bodemverstorende ingrepen plaatsvinden. Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg is een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. Dit vooronderzoek bestond uit een archeologisch bureau- en booronderzoek. Gelet op de aanwezigheid van een plaggende en bewoningsresten uit de periode mesolithicum, ijzertijd tot en met de Nieuwe Tijd, in de directe omgeving van de onderzoekslocatie, is geadviseerd om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Gemeente Raalte heeft MUG ingenieursbureau, afdeling Archeologie, opdracht gegeven dit proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Het onderzoek is uitgevoerd van maandag 7 tot en met donderdag 9 april 2009.

In totaal zijn negen proefsleuven van 50 m lengte en circa 4 m breedte aangelegd. Omdat een deel van het onderzoeksgebied recentelijk met gras was ingezaaid, konden hier geen sleuven aangelegd worden. Tevens was op het terrein nog bebouwing aanwezig, waardoor de oppervlakte van het onderzoeksgebied beperkt was tot circa 3,5 ha. Tijdens het onderzoek zijn in de top van het gele dekzand leesbare vlakken aangelegd.

Uit het onderzoek blijkt dat in een deel van het onderzoeksgebied een esdek aanwezig is. Plaatselijk bevindt zich nog een podzolbodem in het pleistocene zand onder het esdek. Dit esdek is ruim 60 cm dik en ligt in het centrale en oostelijke deel van het onderzoeksgebied. Onder het esdek zijn esgreppels aanwezig, recent gedempte sloten en natuurlijke verstoringen.

Langs de noord-, oost- en zuidrand van het onderzoeksgebied gaat de bouwvoor, circa 40 cm dik, scherp over in het gele dekzand. Hier zijn vooral natuurlijke verstoringen aanwezig, recent gedempte sloten en twee haardkuilen die helaas geen vondstmateriaal bevatten waardoor datering niet mogelijk was.

Opvallend is het vrijwel geheel ontbreken van vondstmateriaal. Tijdens de aanleg van de vlakken is vooral subrecent aardewerk en subrecent metaal (zoals spijkers) aangetroffen. Er is één zilveren dubbeltje uit 1906 aangetroffen. Het aardewerk dat is aangetroffen betreft één scherp aardewerk (Pingsdorfachtig). Afgezien van de twee haardkuilen zijn geen structuren aanwezig die duiden op vroegere bewoning binnen het plangebied.

Er wordt aanbevolen geen vervolgonderzoek uit te voeren in de vorm van een definitieve opgraving. Wel wordt aanbevolen om bij het bouwrijp maken van het terrein een inspectie van de wegcunetten en te vergraven terreindelen uit te voeren, waarbij onder andere gelet dient te worden op eventueel aanwezige haardkuilen. Mocht men tijdens het grondwerk onverhoopt toch nog op archeologische resten stuiten dan dient de bevoegde overheid, gemeente Raalte, hiervan meteen op de hoogte te worden gebracht.

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In verband met de ontwikkeling van het woongebied Salland II te Raalte, gemeente Raalte, is voorafgaand aan onderhavig onderzoek een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd dat bestond uit een bureau- en booronderzoek. Uit het booronderzoek blijkt dat in een deel van het onderzochte gebied plaggenbodems voorkomen (Vissinga 2008); op twee locaties zijn vondsten gedaan. Voor een deel van het onderzochte gebied wordt een vervolgonderzoek aanbevolen dat bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. Gemeente Raalte heeft MUG Ingenieursbureau, afdeling Archeologie, opdracht gegeven dit proefsleuvenonderzoek uit te voeren. Het proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd van 7 tot en met 9 april 2009. Het onderzoek is uitgevoerd door mevrouw R. van Ams (veldtechnicus), de heren S. de Jong en P. Visser (medewerkers) en de heer G.J. de Roller (senior archeoloog) waarbij de heer M. Huisman als senior archeoloog de werkzaamheden controleerde. Daarnaast heeft de heer W. Winterman van de AWN (Archeologische Werkgemeenschap Nederland) de opgraving met een bezoek vereerd.

Het onderzoeksgebied ligt in de noordwesthoek van de kruising van de Harinkdijk en Ridderschapsweg te Raalte. Het terrein ligt op een kleine dekzandkop die niet tot de grote dorpsenk 'Oude Raan' behoort. Het betreft vermoedelijk een vroeg 15^e eeuwse ontginning. Deze dekzandkop lag in een heideveld dat na 1811 is ontgonnen. Bij de ontwikkeling van de woonwijken Salland I, Sallandse poort Oost en West zijn archeologische resten aangetroffen die stammen uit de periode mesolithicum—middeleeuwen. Voor Raalte Noord zijn naast mesolithische resten ook nederzettingssporen uit de bronstijd en ijzertijd aangetroffen (Velde 2007).

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt in het noordwest kwadrant van de kruising van de Harinkdijk en de Ridderschapsweg te Raalte (zie afbeelding 1). Het onderzochte terrein is circa 3,5 ha groot en is momenteel in gebruik als bouwland.

Afbeelding 1: Topografische kaart met roodomlijnd de ligging van het onderzoeksgebied
(Bron: Topografische Dienst Nederland).

1.3 Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is in het Programma van Eisen (PvE) (Nieuwenhuis 2009) als volgt verwoord: 'het vaststellen van de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) ten einde tot waardestelling te kunnen komen'.

Concreet komt dit neer op: de volgende vragen dienen te worden beantwoord:

Vraag 1: Zijn er archeologische resten in het plangebied aanwezig?

Vraag 2: Zo ja, wat is de horizontale begrenzing, de ligging en de omvang van de archeologische resten?

Vraag 3: Zijn er in het onderzoeksgebied archeologische grondsporen aanwezig?

Vraag 4: Zo ja wat is de aard, datering en fysieke kwaliteit van deze grondsporen?

Vraag 5: Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de fysieke kwaliteit van het materiaal?

Vraag 6: Is er sprake van een behoudenswaardige vindplaats?

Vraag 7: Is vervolgonderzoek nodig en welke methoden zouden hierbij ingezet kunnen worden?

Vraag 8: Wat is de opbouw van het bodemprofiel?

Vraag 9: Is er een relatie met eerder uitgevoerd onderzoek en zo ja, wat is die relatie?

1.4 Werkwijze

Het in de aanbeveling aangegeven onderzoeksgebied was circa 4,5 ha groot, maar binnen het te onderzoeken gebied liggen nog een boerderij en een woning. De boerderij zal te zijner tijd gesloopt worden en de woning wordt in de plannen ingepast. De grond is nog in gebruik en het terrein achter en deels voor de boerderij waren recentelijk met gras ingezaaid. In overleg met de gemeente en de gebruiker van het land is besloten dat hier niet gegraven zal worden. In totaal valt hierdoor een oppervlakte van circa 1 ha af.

Om de vraagstellingen te kunnen beantwoorden zijn op het onderzoeksterrein in totaal negen proefsleuven gegraven (met nummers 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17 en 19) die zoveel mogelijk in een driehoeksgrid liggen (zie bijlage). De proefsleuven zijn, conform het PvE, 50 m lang en circa 4 m breed (twee bakbreedten). Binnen het terrein liggen diverse nutsleidingen waaronder water, gas, laagspanning en middenspanning. De meeste putten konden buiten deze leidingsleuven gepland worden (zie bijlage 2).

Er is een leesbaar archeologisch vlak in de top van het dekzand aangelegd. Deze diepte is bereikt door het maaiveld geleidelijk te verlagen tot het gewenste niveau. Op het moment dat de sleuf circa 30 cm diep was, is het vlak met de metaaldetector afgezocht op metaalresten. Vondsten die tijdens de aanleg van het vlak zijn aangetroffen, zijn in vakken van 4 bij 5 m verzameld. De opgravingsvlakken zijn getekend, gewaterpast en gedocumenteerd. Een minimaal aantal sporen is gecoupeerd.

Indien er aanleiding voor was, kon het aantal proefsleuven naar achttien uitgebreid worden. Door het vrijwel ontbreken van sporen, structuren en vondstmateriaal was dit niet nodig.

2 Resultaten

2.1 Sporen en structuren

De aangetroffen sporen bestaan vooral uit esgreppels, slootvullingen en een enkele kuil. Er zijn geen structuren waargenomen (zie bijlage 2).

2.1.1 Esgreppels

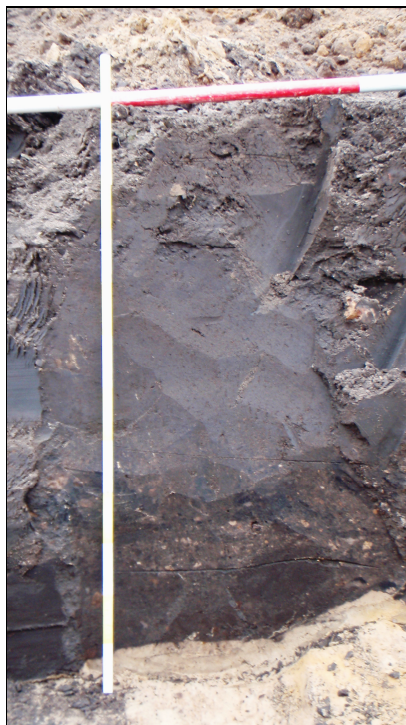
De esgreppels bestaan uit sleuven die tijdens de ontginning zijn gegraven om het onderliggende dekzand met de bouwvoor/plaggendek te mengen, zodat een voor die tijd geschikte bouwvoor ontstond. De esgreppels hebben een noord-zuid en een oost-west gerichte oriëntatie. In het westelijke deel (proefsleuf 10 en 11) zijn geen esgreppels aanwezig. In de zuidelijke put, nummer 17, zijn ook geen esgreppels aanwezig. In de proefsleuven 12 en 13 zijn in de oostelijke helft esgreppels aanwezig die een oost-westrichting hebben en ongeveer in het midden van de put eindigen. In proefsleuf 15 zijn ook oost-westgerichte esgreppels aangetroffen. In het zuidelijke deel van proefsleuf 14 zijn deze ook aanwezig (zie afbeelding 2). In proefsleuf 7 zijn in het noordelijke deel oost-westgerichte esgreppels aanwezig en in het zuidelijke deel noord-zuidgerichte greppels. In de oostelijk proefsleuf, nummer 19, zijn in de westelijke helft esgreppels aanwezig die globaal een noord-zuidrichting hebben. Tussen de esgreppels liggen smalle banen waar de greppels niet doorlopen.

Afbeelding 2: Esgreppels in proefsleuf 14

2.1.2 Drinkkuil

In proefsleuf 14, de zuidelijke helft, is een drinkkuil aanwezig die met zwarte grond is opgevuld (zie afbeelding 2). In de opvulling is geen materiaal aangetroffen. De drinkkuil gaat in twee stappen naar beneden. Het huidige humeuze dek is hier ruim 1 m dik (zie afbeelding 3). De basis van de vulling bestaat uit vetig zwak kleilig, humeus verspit zand (20 cm dikte) dat naar boven toe overgaat in een laag met gele vlekken (20 cm dikte) die geleidelijk overgaat in homogeen humeus zwartgrijs zand (80 cm dikte) die doorloopt tot in de huidige bouwvoor.

Afbeelding 3: Bodemopbouw van de drinkkuil

2.1.3 Slootvullingen

In de proefsleuven 10, 13 en 19 zijn slootvullingen aanwezig. De sloot in proefsleuf 13 is gecoupeerd. Hieruit blijkt dat er twee vullingen zijn die zijn afgedekt door de huidige bouwvoor (zie afbeelding 4). Onder de sloot bevindt zich een kuil. Onder in de sloot is aardewerk aangetroffen uit de 19^e/20^e eeuw. Deze sloot is dus recentelijk gedempt. De sloot in proefsleuf 19 valt samen met de perceelsgrens die op de topkaart uit 1953 staat en is dus ook recentelijk dichtgeschoven (zie afbeelding 5). De brede sloot in proefsleuf 13 blijkt een erfrens te zijn tussen akker en heide, zoals te zien is op de militaire topografische kaart uit 1890 (zie afbeelding 6). Ook het als greppel aangegeven spoor 5, in proefsleuf 12, lijkt samen te vallen met de gebogen perceelsscheiding/houtsingel op deze kaart (zie afbeelding 6). Alle sloten zijn dus (sub)recentelijk gedempt.

Afbeelding 4: Coupe door de sloot in proefsleuf 13 waarin twee vullingen te zien zijn die zijn afgedekt door de bouwvoor. Onder de sloot bevindt zich een paalkuil.

Afbeelding 5: Uitsnede van de topografische kaart 1953 van het onderzoeksgebied met de beschreven sloot in proefsleuf 19 binnen de rode cirkel

Afbeelding 6: Militaire topografische kaart 1890 van het onderzoeksgebied met de beschreven sloten in proefsleuf 14 (noordelijk) en 13 (zuidelijk) binnen de rode cirkels

2.1.4 Haardkuilen

In totaal zijn twee mogelijke haardkuilen aangetroffen. Het betreft spoor 23 in proefsleuf 10 en spoor 2 in proefsleuf 17.

Afbeelding 7: Haardkuil, spoor 23, proefsleuf 10

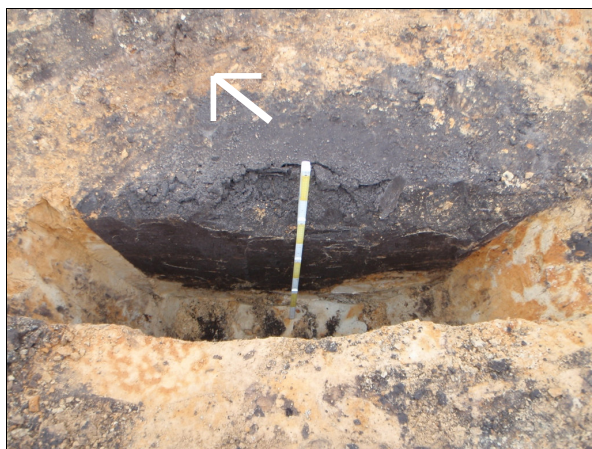
Beide haardkuilen zijn grijs van kleur, gevlekt en ze zijn relatief ondiep. In spoor 23 (proefsleuf 10) zijn op het vlak een paar minieme stukjes houtskool aanwezig. In de doorsnede zit geen houtskool, maar amorf organisch materiaal dat lijkt op vergane plantenwortels (zie afbeelding 7). De kuil in proefsleuf 17 is vager van kleur en omtrek en hier is geen houtskool waargenomen (zie afbeelding 8). In en rond beide kuilen zijn geen vuursteenresten aangetroffen.

Afbeelding 8: Haardkuil in proefsleuf 17, spoor 2

2.1.5 Kuilen

In de proefsleuven 7, 14, 17 en 19 zijn kuilen aangetroffen. De kuil in proefsleuf 7 (spoor 3 en 4) is een brede zone die geïnterpreteerd mag worden als vergraving voor de ontginning van de akker. De andere kuilen bevatten een homogene vulling zonder archeologische resten die iets zouden kunnen zeggen over de ouderdom (zie afbeelding 9).

Afbeelding 9: Coupe door een kuil (spoor 5, proefsleuf 14)

2.1.6 Paalgaten

Verspreid over de opgraving zijn een aantal losse paalgaten aangetroffen. De paalgaten bevinden zich in proefsleuf 11 (spoor 2), proefsleuf 12 (spoor 18) en proefsleuf 13 (sporen 2, 3, 8 en 15) (zie afbeelding 10). De paalgaten maken geen deel uit van een structuur. Hout en ander dateerbaar materiaal ontbreken.

Afbeelding 10: Coupe door het paalgat spoor 2, proefsleuf 11 met een duidelijke rechthoekige vorm

2.1.7 Muurresten

In proefsleuf 13, spoor 13 is een restant van recent muurwerk aanwezig (zie afbeelding 11). Het is opgebouwd uit beton en baksteen. Het aangetroffen deel valt niet samen met bebouwing op oude kaarten. Omdat slechts een klein deel is aangetroffen is niet duidelijk waar het toe behoort.

Afbeelding 11: De recente betonnen constructie, binnen de rode cirkel, in proefsleuf 13, spoor 13

2.1.8 Natuurlijke verkleuringen

In de proefsleuven 10 en 11 zijn veel natuurlijke verkleuringen aanwezig die afkomstig zijn van boomwortels en boomvallen. Afbeelding 12 geeft het beeld van een coupe door een verkleuring van boomwortels. Langs de boomwortel is de grond uitgeloofd waardoor ze een grijze kleur heeft.

Afbeelding 12: Coupe door natuurlijke verkleuring van een boomwortel, proefsleuf 10, spoor 11

2.1.9 Esdek

Binnen het centrale deel van het onderzochte gebied is een esdek aanwezig. In de proefsleuven 12 en 15 is dit goed zichtbaar (zie afbeelding 13 en 14). Aan de basis zijn esgreppels aanwezig. In proefsleuf 15 ligt nog een dunne band geel zand op de esgreppels. De esgreppels gaan over in het esdek dat aan de basis uit grijsbruin zand bestaat. Dit bruingrijze zand gaat geleidelijk over in een grijszwarte band, een oud loopniveau. Hierop bevindt zich licht grijszwart zand dat naar boven toe iets donkerder wordt en overgaat in de huidige bouwvoor.

Afbeelding 13: Esgreppels in het profiel van proefsleuf 12

Afbeelding 14: Opbouw esdek met esgreppels in proefsleuf 15

In proefsleuf 19 ontbreken de esgreppels in het profiel. De basis van het esdek bestaat hier uit een dunne inspoelingslaag (B-horizont) die overgaat in een grijze uitspoelingslaag (E-horizont) waarop een dunne zwarte band (zie rode pijl op afbeelding 15), het oude looppniveau, aanwezig is. Dit looppniveau gaat over in een grijsbruine plaggendek. Het plaggendek wordt naar boven toe geleidelijk donkerder om in de huidige bouwvoor over te gaan die weer lichter van kleur is.

Afbeelding 15: Opbouw van het esdek in proefsleuf 19

2.1.10 Recente verstoringen

Recente verstoringen zijn vooral aangetroffen in de proefsleuven 12, 13 en 14. In proefsleuf 12 zijn de recente verstoringen ingraveningen van bijvoorbeeld kuilgras. In proefsleuf 13 zijn het recente ploegsporen of krassen van de tanden van een sloopbak van een kraan die gebruikt is om muurwerk, dat bij spoor 13 hoort, te verwijderen. Daarnaast ligt in put 13 een ondiepe kuil met zeer veel ijzerbrokken (spoor 9, afbeelding 16). Deze kuil ligt niet ver van de aangetroffen anti-tank raket uit de 2^e wereldoorlog. Mogelijk zijn hier brokstukken van de raket begraven. In proefsleuf 14 behoort de recente verstoring, met een vulling van bouwpuin, tot de oude toegangsweg naar de boerderij (zie afbeelding 5 en 6). Deze toegangsweg komt nog voor op de kaarten uit 1976.

Afbeelding 16: Coupe door recente kuil met veel ijzerresten, proefsleuf 13, spoor 9

2.2 Vondsten

De opgraving kenmerkt zich door het vrijwel ontbreken van vondstmateriaal. Vrijwel al het vondstmateriaal dat is aangetroffen, is geborgen tijdens het aanleggen van het vlak. Het betreft recent aardewerk, metaal, houtskool, glas en bouwresten (zie bijlage 1).

2.2.1 Munt

In proefsleuf 11, spoor 1, is één zilveren 10 cents munt van Koningin Wilhelmina gevonden. De munt heeft als jaartal 1906 (zie afbeelding 16 en 17).

Afbeelding 16: De kopzijde van de munt, proefsleuf 11, spoor 1

Afbeelding 17: Muntzijde van de munt uit proefsleuf 11, spoor 1

2.2.2 Raket uit de 2e wereldoorlog

Net ten westen van proefsleuf 13 is met de metaaldetector tijdens het afronden van de opgraving een raket uit de 2^e wereldoorlog gevonden. Nadat de bevoegde overheid op de hoogte was gebracht kon de raket op 21 april 2009 door de EOD geborgen worden. Het betreft een Air to Ground Rocket van Engelse makelij van het type Semi Armourd Piercing van 3 inch. Het heeft een gevechtsskop van 60 Engelse ponden. De raket is in zijn geheel naar beneden gekomen. Naast de door ons gevonden gevechtsskop bleek ook de afgebroken 2 m lange staart nog aanwezig. De EOD heeft de raket gecontroleerd tot ontploffing gebracht (zie afbeeldingen 18-20).

Afbeelding 18: Gevechtsskop (foto: A. de Haan gemeente Raalte)

Afbeelding 19: Staartstuk (foto: A. de Haan gemeente Raalte)

Afbeelding 20: Het oplazen van de restanten (foto: A. de Haan gemeente Raalte)

2.2.3 Overig metaal

Alle metaalvondsten betreffen subrecent metaal, vooral spijkers, bouten en leidingwerk. Proefsleuf 13, spoor 9 bevatte een tiental stukken zwaar verroest ijzer. De brokken ijzer zijn vrij dik en onregelmatig gevormd. Het is goed denkbaar dat hier losse brokstukken van de raket, die net buiten de proefsleuf lag, zijn begraven. In proefsleuf 11 is ook een kraantje gevonden zoals die nu nog gebruikt worden in traditionele koffiepoten (zie afbeelding 21).

Afbeelding 21: Kraantje van een koffiepot

2.2.4 Aardewerk

Het merendeel van het aardewerk bestaat uit subrecent porselein uit de jaren 50 van de vorige eeuw en aardewerk uit de Nieuwe Tijd (zie afbeelding 22). Uit proefsleuf 7, vondstnummer 69, komt een scherf gedraaid wit tot grijs bakkend aardewerk met een zandmagering. Het is Pingsdorffachtig aardewerk en stamt vermoedelijk uit de late middeleeuwen (zie afbeelding 23). Het aardewerk is gevonden bij de aanleg van het vlak en komt uit het esdek.

Afbeelding 22: Beeld van het aangetroffen subrecente aardewerk

Afbeelding 23: Het middeleeuws Pingsdorfachtig aardewerk

2.2.5 Houtskool

In twee sporen is houtskool aangetroffen: spoor 40, proefsleuf 10 en spoor 2, proefsleuf 17. Spoor 40 is een esgreppel. Spoor 2, in proefsleuf 17, is een vermoedelijke haardkuil. In beide gevallen gaat het om een klein fragment houtskool.

2.2.6 Rood zand

Het gebied rond Raalte kenmerkt zich door de aanwezigheid van zogenaamde 'rood zandverkleuringen', o.a. in Raalte de Zegge en Raalte Heeten-Hordelman. Tijdens het archeologisch onderzoek te Raalte de Zegge is dit rode zand nader onderzocht. Het rode zand bleek een hoge magnetische susceptibiliteit te hebben, waardoor de resultaten van het magnetometrisch onderzoek vertekend werden.

Afbeelding 24: Enkele brokjes rood zand uit proefsleuf 17

Ook in het onderzoek Salland II is in het dekzand een zwakke roodverkleuring zichtbaar. Deze roodverkleuring is als vlekken aanwezig en vormt geen aaneengesloten laag. In de basis van een esgreppel van proefsleuf 17 bevonden zich enkele brokjes roodzand (zie afbeelding 24).

3 Synthese

Het onderzoeksgebied is iets groter dan de oorspronkelijke zandkop met esdek. Langs de noord-, west- en zuidrand zijn dunne eerdgronden aanwezig. Hier is de humeuze bovengrond circa 30 cm dik en gaat scherp over in het onderliggende gele dekzand. In deze zone zijn veel natuurlijke verstoringen aanwezig zoals verkleuringen rond wortels en mogelijk een boomval (spoor 10, proefsleuf 10). In deze zone zijn twee sporen aanwezig die van een haardkuil afkomstig zijn. De haarden liggen niet op de zandkop maar op de zuid- en westhelling. Omdat houtskool en ander archeologisch materiaal ontbreekt, is niet met zekerheid vast te stellen of de haardkuilen uit het mesolithicum stammen of uit een andere periode. Tijdens de opgraving in Raalte Raan II zijn diverse mesolithische haarden aangetroffen (Verlinde 1997). Het is goed mogelijk dat ook de in Salland II aangetroffen haarden uit het mesolithicum stammen.

De kern van het onderzoeksgebied bestaat uit de oorspronkelijke 'eenmanses'. Hier is een dik esdek aanwezig waaronder nog resten van een podzolprofiel zijn aangetroffen. Het gedeelte met het esdek kenmerkt zich door esgreppels. De esgreppels zijn gescheiden door smalle stroken niet vergraven grond. Dit lijkt er op te wijzen dat de zandkop in verschillende fasen is ontgonnen, waarbij er tussen de ontginningsfasen een smalle strook niet geroerde grond bleef liggen. De esgreppels zijn in noord-zuid- en oost-westrichting georiënteerd. Dit kan een aanwijzing zijn voor de lengterichting van de percelen. In de proefsleuven 7 en 19 zijn lange esgreppels aanwezig. Deze zijn vermoedelijk in de lengterichting van het te ontginnen perceel gegraven. De banen ongeroerde grond tussen de verschillende esgreppels lopen in dezelfde richting als de lange esgreppels. Deze banen ongeroerde grond geven mogelijk de perceelsscheidingen weer. De relatief korte oost-west georiënteerde esgreppels zouden dan in de breedterichting van de percelen zijn gegraven. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de perceelsrichting tijdens de ontginning ongeveer noord-zuid is geweest.

Tussen en onder de esgreppels zijn geen bewoningssporen of structuren aanwezig. Opvallend is het vrijwel ontbreken van vondstmateriaal. Het vondstmateriaal dat is aangetroffen stamt, overwegend, uit de laatste 100 jaar.

Afgezien van de haardkuilen lijkt het terrein niet voor bewoning gebruikt. In de middeleeuwen is het ontgonnen als eenmanses. In het begin van de 19^e eeuw zijn de aangrenzende heidevelden ontgonnen. Met de plaggenbemesting is vrijwel geen vondstmateriaal op/in de es terechtgekomen. Het aanwezige vondstmateriaal stamt uit de laatste eeuw.

4 Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat op het onderzochte perceel twee sporen uit vermoedelijk het mesolithicum aanwezig zijn. Volgens de historische bronnen is de es in de middeleeuwen aangelegd. Er is één scherf uit deze periode gevonden. Verdere archeologische sporen ontbreken. Al het vondstmateriaal stamt globaal uit de laatste 100 jaar. Voorafgaand aan de ontginning van de es is de zandkop mogelijk alleen door mesolithische jagers/verzamelaars gebruikt en kende in de tussenliggende periode geen bewoning.

De vragen uit de inleiding kunnen als volgt worden beantwoord:

Vraag 1: Zijn er archeologische resten in het plangebied aanwezig?

Er zijn geen archeologische resten in het plangebied aangetroffen.

Vraag 2: Zo ja, wat is de horizontale begrenzing, de ligging en de omvang van de archeologische resten?

Door het ontbreken van duidelijke archeologische resten is deze vraag niet te beantwoorden.

Vraag 3: Zijn er in het onderzoeksgebied archeologische grondsporen aanwezig?

In het onderzoeksgebied overheersen de esgreppels. Daarnaast zijn twee haardkuilen aangetroffen, een paar losse (verspreid liggende) paalgaten, kuilen/slootvullingen en een beton/baksteen muurrestant.

Vraag 4: Zo ja wat is de aard, datering en fysieke kwaliteit van deze grondsporen?

De haardkuilen dateren vermoedelijk uit het mesolithicum; dateerbaar materiaal ontbreekt hier. De omvang is beperkt tot de haardkuil. De esgreppels zijn gerelateerd aan de ontginning van de zandkop die volgens de archieven in de middeleeuwen heeft plaatsgevonden. Er is één Pingsdorffachtige scherf gevonden die uit de late middeleeuwen stamt, wat met de aanleg van de es overeenkomt. De paalgaten behoren niet tot structuren en vondstmateriaal ontbreekt waardoor een datering niet mogelijk is. De kuilen/slootvullingen waar vondstmateriaal in aanwezig is, zijn subrecent van ouderdom. Het restant van de beton-baksteen muur is ook van recente ouderdom.

Vraag 5: Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig, wat is de vondstdichtheid en hoe is de fysieke kwaliteit van het materiaal?

Het vondstmateriaal bestaat uit subrecent aardewerk, veel metaal, enige fragmenten glas, een paar brokjes houtskool en sintels. Het aardewerk is tijdens de aanleg van het vlak gevonden. Het komt vooral uit de bovenste helft van het esdek. Het aardewerk is fragmentarisch en de vondstdichtheid is zeer laag. Het metaal is sterk gecorrodeerd en is net als het aardewerk uit de bovenste helft van het esdek afkomstig. Een aantal vondsten komt van het vlak of uit een kuil. In alle gevallen is het subrecent materiaal. De gevonden zilveren munt heeft als jaartal 1906. Het ijzer is sterk gecorrodeerd en bestaat vooral uit spijkers, bouten en dergelijke. Het gevonden koper/messing is subrecent van ouderdom, zoals het kraantje van de koffiepot. Glas en sintels komen uit de toplaag van de bodem of uit een subrecent gedempte sloot. De stukjes houtskool zijn afkomstig van een haardkuil (één stukje) en een esgreppel (één stukje).

Vraag 6: Is er sprake van een behoudenswaardige vindplaats?

Er is geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats.

Vraag 7: Is vervolgonderzoek nodig en welke methoden zouden hierbij ingezet kunnen worden?

Vervolgonderzoek in de vorm van het controleren van de wegcunetten en andere vergravingen tijdens het bouwrijp maken is zinvol om eventueel nog aanwezige haardkuilen op te sporen.

Vraag 8: Wat is de opbouw van het bodemprofiel?

Het bodemprofiel is in twee gedeelten te verdelen. Langs de randen van het onderzoeksgebied bestaat het profiel van onder naar boven uit geel dekzand, de C-horizont die rond de 30-40 cm-mv scherp overgaat in de zwak humeuze toplaag. In het centrum van het onderzoeksgebied is een esdek aanwezig. In dit deel van het plangebied bestaat de bodem globaal, van onder naar boven, uit geel dekzand dat rond de 95 cm-mv geleidelijk overgaat in de bruine B-horizont. De B-horizont gaat, op circa 80 cm-mv, geleidelijk over in de uitspoelingslaag, de E-horizont. Op 75 cm-mv bevindt zich een 4 cm dik humeuze band, het oorspronkelijke looppniveau; hierop ligt het esdek. Dit esdek is bruin van kleur en loopt door tot circa 30 cm-mv. De bruine laag binnen het esdek gaat rond 50 cm-mv geleidelijk over in een zwartbruine laag die rond de 30 cm-mv overgaat in de donkerbruine, huidige bouwvoor.

Vraag 9: Is er een relatie met eerder uitgevoerd onderzoek en zo ja, wat is die relatie?

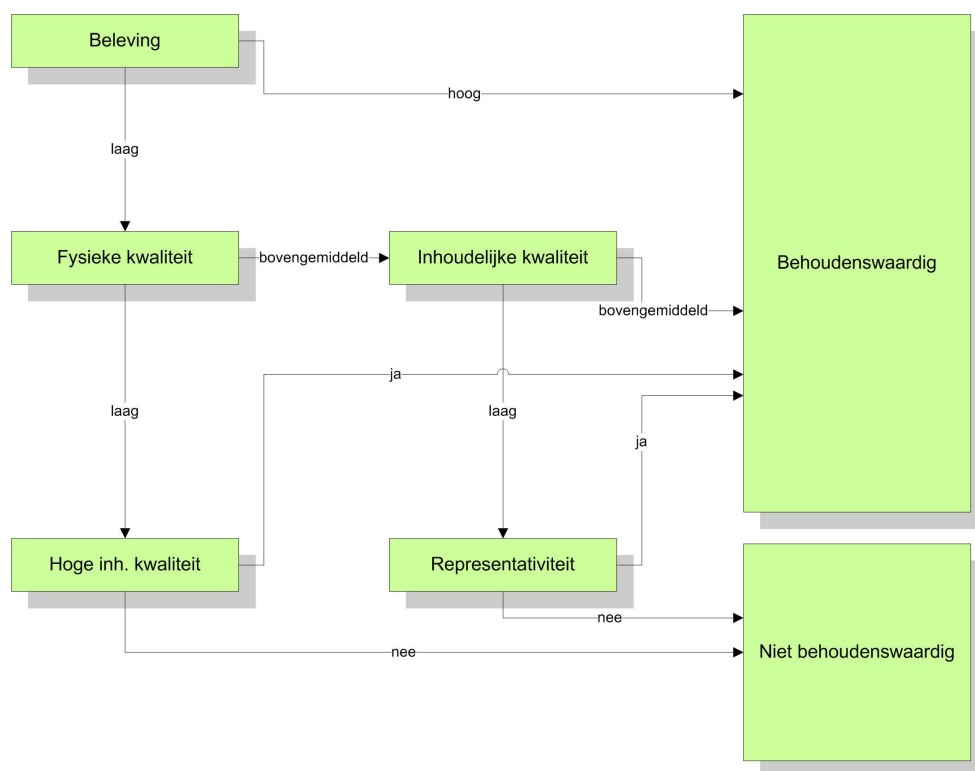
Wat betreft de bij eerder onderzoek rond Raalte aangetroffen bewoningssporen uit de ijzertijd-middeleeuwen is er met Salland II geen relatie. Deze bewoningssporen zijn hier niet aanwezig. Wat betreft de mesolithische haarden die in Raalte-Raan II zijn aangetroffen, is er een relatie. Ook in Salland II zijn (vermoedelijk) mesolithische haarden aanwezig.

5 Waardering

Hieronder vindt u de waardestelling van de resultaten volgens de kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.1. De waardering bestaat uit een scoretabel met uitleg en een beslissingsstroomschema. In de scoretabel worden de resultaten van het onderzoek van een gewicht voorzien (waarde 1-3). Een laag getal staat voor een lage waarde en een hoog getal voor een hoge waarde. Het stroomdiagram geeft op basis van de scores aan of de vindplaats behoudenswaardig is of niet. De behoudenswaardigheid is het hoofdcriterium voor het bepalen van de noodzaak voor vervolgonderzoek (bijlage 3 geeft een beperkte verklaring van de richtlijnen waardestelling). Een volledige beschrijving van de normen en regels voor de waardering staat op de website van het College voor de Archeologische Kwaliteit (www.cvak.org), onder 'KNA: inventariserend veldonderzoek'.

<i>Beleving</i>	score	opmerkingen
schoonheid	-	niet van toepassing
herinneringswaarde	-	niet van toepassing
<i>Fysieke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
gaafheid	2	deel van terrein is intact
conservering	1	het aanwezige materiaal is fragmentarisch en met name het metaal is slecht geconserveerd
<i>Fysieke kwaliteit totaal</i>	bovengemiddeld	
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>	score	opmerkingen
zeldzaamheid	1	alleen subrecent materiaal gevonden
informatiewaarde	1	alleen subrecent materiaal gevonden
ensemblewaarde	1	alleen subrecent materiaal gevonden
representativiteit	1	alleen subrecent materiaal gevonden, lage waarde
<i>Inhoudelijke kwaliteit totaal</i>	laag	

Representativiteit (zie schema op de volgende pagina) geldt alleen indien het vermoeden bestaat dat er sprake kan zijn van een duurzaam behoud van een monument. Aangezien binnen het plangebied hier geen sprake van is, komt het stroomschema uit op 'niet behoudenswaardig'.

Volgens de bovenstaande scoretabel is de uitkomst voor het onderzoeksgebied 'niet behoudenswaardig'.

6 Aanbeveling

Gezien het vrijwel ontbreken van grondsporen, structuren en vondstmateriaal uit de periode middeleeuwen tot Nieuwe Tijd C wordt aanbevolen geen vervolgonderzoek uit te voeren. Omdat twee, mogelijk mesolithische, haardkuilen zijn aangetroffen, bevelen wij aan om tijdens het bouwrijp maken de wegcunetten en tijdens overige vergravingen de bodem te inspecteren op het voorkomen van mogelijk meerdere mesolithische haarden.

Mochten er tijdens het grondwerk onverhoopt alsnog archeologische resten worden aangetroffen dan dient de bevoegde overheid, gemeente Raalte, hiervan meteen op de hoogte te worden gebracht.

7 Literatuurlijst

Vissinga, A. 2008. *Bureauonderzoek en verkennend vooronderzoek in plangebied Salland II te Raalte (Gemeente Raalte – provincie Overijssel)*, Archeologische rapporten Oranjewoud 2008/114, projectnummer 188359, Heerenveen.

Verlinde, A.D. 1997. *Archeologische kroniek van Overijssel over 1997*. pag. 151

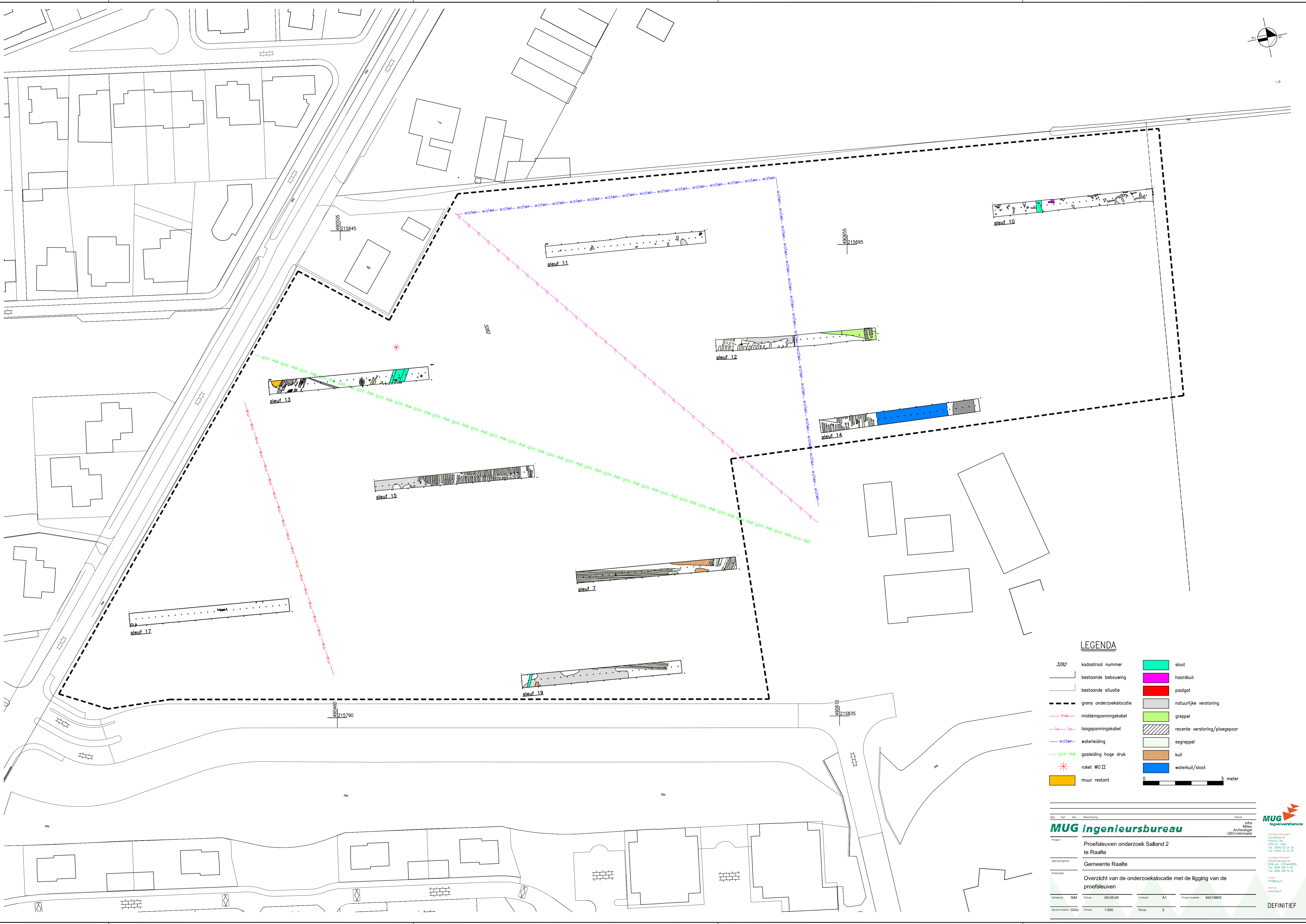
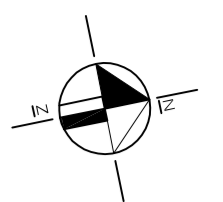
Velde, van der H.M. (red) 2007. *Germanen, Franken en Saksen in Salland*. ADC Monografie 1. Amersfoort

Bijlage 1 Overzicht van de vondsten

vnr	wp	vl	vak	sp	vul	wijze	inhoud	datering
51	19	1	1			maa*	sintel, aardewerk, porselein	nieuwe tijd
52	10	2	2			maa	keramiek	nieuwe tijd
53	10	1	4			maa	metaal, bout/spijker	
54	10	1	5			maa	keramiek, aardewerk	nieuwe tijd
55	10	1	7			maa	spijkers	nieuwe tijd
55	10	1	7			maa	steengoed	middeleeuwen
56	10	1		24	1	schaven	sintel	nieuwe tijd
57	10	1		40	1	schaven	houtschool uit esgreppel	
58	11	1		1	1	detectie	scherf en muntje	wilhelmina 10 cent 1906
59	11	1	4			maa	dakpan	nieuwe tijd
60	11	1	6			maa	metaal,	nieuwe tijd
61	11	1	7			detectie	kraantje koffiepot	nieuwe tijd
62	11	1	1			maa	aardewerk, roodbakkend	nieuwe tijd
63	11	1	1			detectie	metaal	nieuwe tijd
64	13	1		4	1	coupe	glas, keramiek	nieuwe tijd
64	13	1		4	1	coupe	aardewerk, baksteen, keramiek	nieuwe tijd
65	13	1		2	2	detectie	metaal indet, aardewerk, natuursteen	nieuwe tijd
66	13	1		9	3	coupe	tiental brokken ijzer	nieuwe tijd
67	15	1	4			detectie	metaal, spijker	nieuwe tijd
68	7	1		5	1	schaven	rood zand	
69	7	1	4			maa	aardewerk, gedraaid, Pingsdorfachtig	late middeleeuwen
70	7	1	1			maa	metaal	nieuwe tijd
71	19	1	7			detectie	metaal, haakje	nieuwe tijd
72	17	1	2			maa	keramiek, sintel	nieuwe tijd
73	17	1	4			detectie	metaal, brons	onbekend
74	17	1	10			detectie	metaal, kraan	nieuwe tijd
75	17	1		2	1	coupe	houtschool	
76	14	1	6			maa	metaal, hoefijzer	nieuwe tijd
77	13					stort	metaal	nieuwe tijd
--	--	--	--	--	--	detectie	raket uit 2 ^e wereldoorlog, buiten proefsleuf 13	nieuwe tijd

* maa = machinale aanleg vlak

Bijlage 2 Overzicht van de
onderzoekslocatie met de
ligging van de proefsleuven

LEGENDA

- J282 kadastraal nummer
- bestaande bebouwing
- bestaande situatie
- grens onderzoekslocatie
- ms middenspanningskabel
- ls- ls laagspanningskabel
- water waterleiding
- gas hd gasleiding hoge druk
- * roket W0 II
- muur restant
- slot
- haardkuil
- paalgat
- natuurlijke verstoring
- greppel
- recente verstoring/ploegspoor
- esgreppel
- kuil
- waterkuil/sloot

Wkr	Get	Gr	Omschrijving	Datum			
MUG ingenieursbureau							
Project: Proefsteuven onderzoek Salland 2 te Raalte							
Opdrachtgever: Gemeente Raalte							
Doel: Overzicht van de onderzoekslocatie met de ligging van de proefsteuven							
Gehandeld:	SJM	Datum:	05-05-09	Tekening:	A1	Projectnummer:	94019909
Gecontroleerd:	GWb	Schaal:	1:500	Bijlage:	2		

MUG
Ingenieursbureau

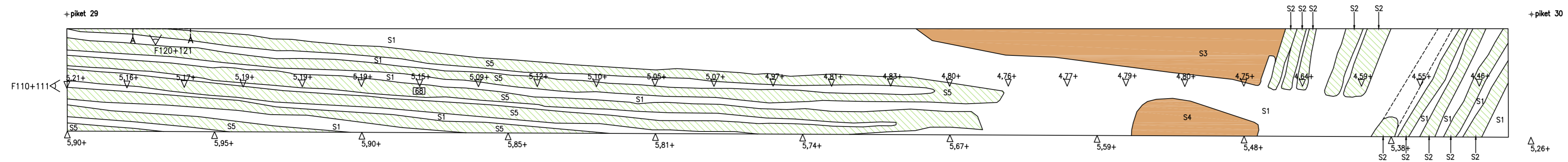
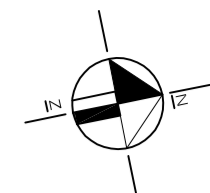
Wijkgebied
Zandland 1
Postbus 18
3300 AC Dordrecht
Tel: 078 654 15 24 23
Fax: 078 654 15 24 24

Wijkgebied
Staphorstweg 5A
8191 AA Uffelen (Gld)
Tel: 0558 288 91 88
Fax: 0558 288 94 15

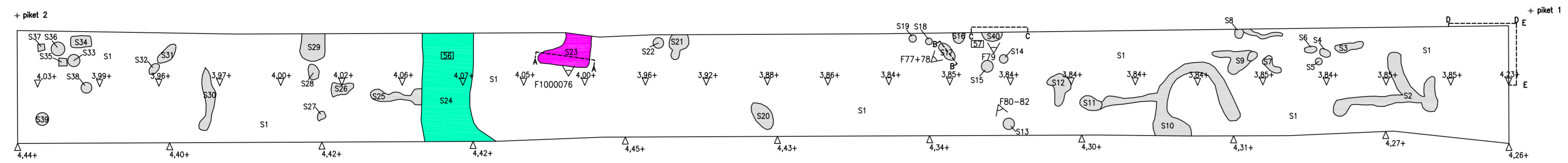
E-mail: info@mug.nl
www.mug.nl

DEFINITIEF

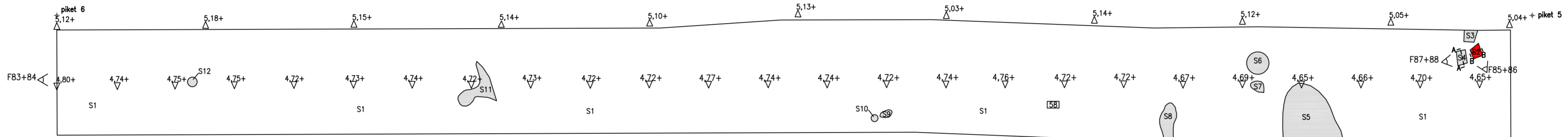
**Bijlage 3 Detail proefsleuven 7, 10, 11,
12, 13 en 15**

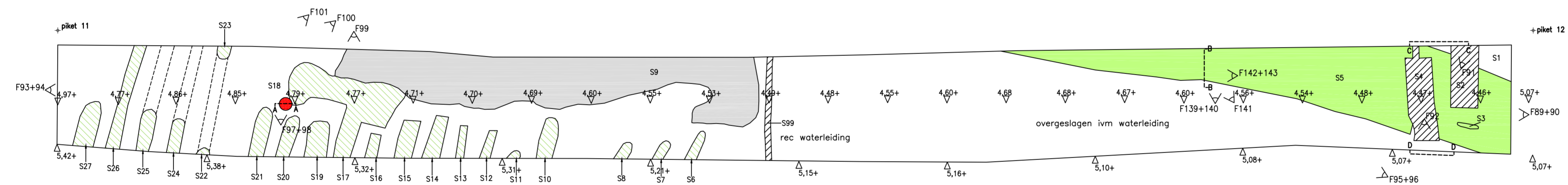
Sleuf Nr.7

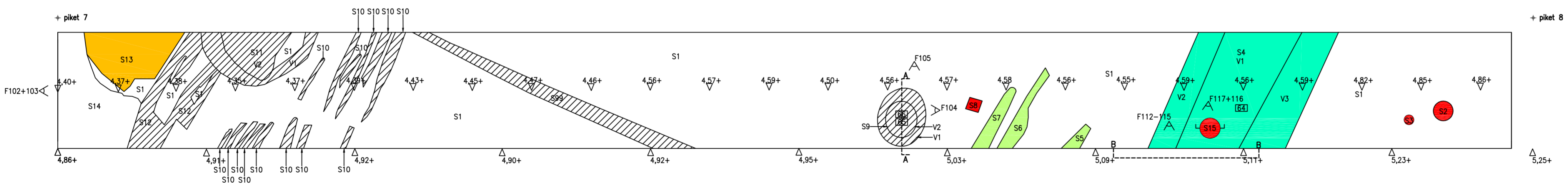
Sleuf Nr.10

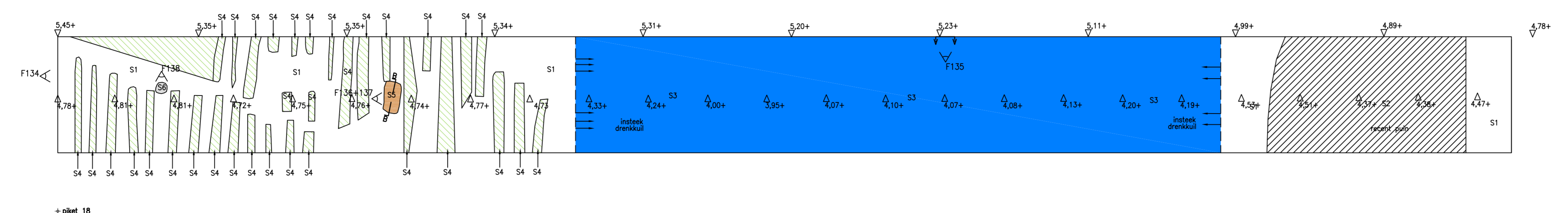
Sleuf Nr.11

Sleuf Nr.12

Sleuf Nr.13

Sleuf Nr.14

LEGENDA

- sloot
- haardkuil
- paalgat
- natuurlijke verstoring
- greppel
- recente verstoring/ploegspoor
- esgreppel
- kuil
- waterkuil/sloot
- muur
- coupe
- >FB3 foto met nummer
- hoogte NAP
- S1 spoor 1

0 5 meter

MUG ingenieursbureau

Wijk: Get. Gec. Beschrijving: Datum:

Project: Proefsleuven onderzoek Salland 2 te Raalte

Opdrachtgever: Gemeente Raalte

Doelstelling: Detail proefsleuven

Gehandeld: SBM Datum: 05-05-09 Torsaal: A1 Projectnummer: 94019009

Gecontroleerd: CWB Schaal: 1:100 Blz: 3

MUG ingenieursbureau
 Billa
 Milieu
 Archeologie
 GEO-informatie

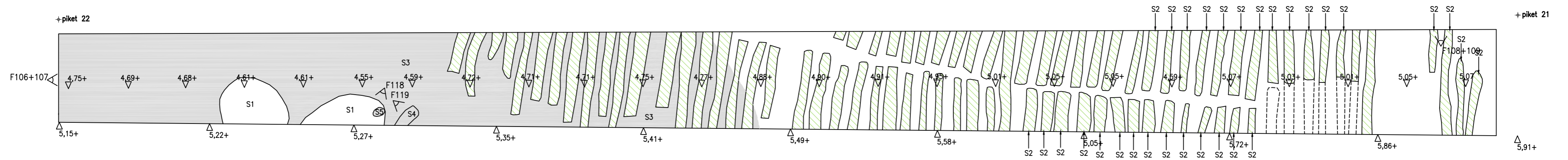
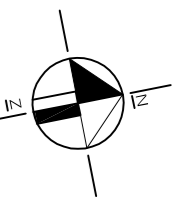
Verkeers Bureau
 Postbus 185
 3720 AC, Zeewijk
 Tel: 08541 55 24 23
 Fax: 08541 55 24 81

Verkeers Bureau
 Drachtsteinerweg 5A
 8181 AA, Uffelen (Gelderl.)
 Tel: 0858 288 91 85
 Fax: 0858 288 96 85

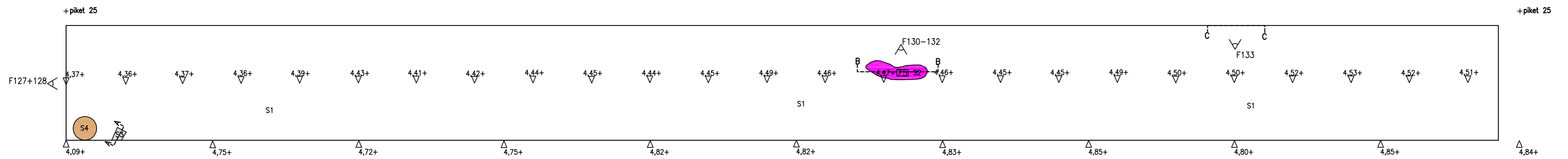
E-mail: info@mug.nl
 Website: www.mug.nl

DEFINITIEF

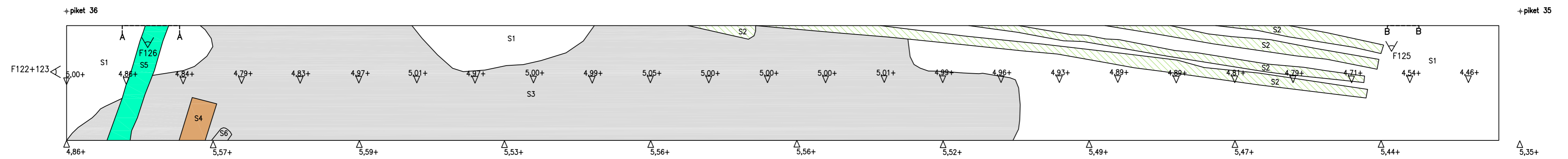
**Bijlage 4 Detail proefsleuven 14, 17 en
19**

Sleuf Nr.15

Sleuf Nr.17

Sleuf Nr.19

LEGENDA

- sloot
- haardkuil
- paalgat
- natuurlijke verstoring
- greppel
- recente verstoring/ploegspoor
- esgreppel
- kuil
- waterkuil/sloot
- muur
- coupe
- foto 122 met richting
- hoogte NAP
- spoor 1

Wjz.	Get.	Gec.	Omschrijving	Datum
			MUG ingenieursbureau	Infra Milieu Archeologie GEO-informatie
Project: Proefsleuven onderzoek Salland 2 te Raalte				
Opdrachtgever: Gemeente Raalte				
Onderdeel: Detail proefsleuven				
Getekend: SIM	Datum: 05-05-09	Formaat: A2	Projectnummer: 94019909	
Gecontroleerd: GWO	Schaal: 1:100	Bijlage: 4		

Vestiging Groningen
 Zernikelaan 8
 Postbus 136
 9350 AC LEEK
 Tel. (0594) 55 24 20
 Fax. (0594) 55 24 99

 Vestiging Raalte
 Drechtsterweg 3A
 8336 AA LEEUWARDEN
 Tel. (058) 288 71 00
 Fax. (058) 288 50 65

 E-mail: info@mug.nl
 Internet: www.mug.nl

DEFINITIEF

Bijlage 5 Overzicht van de richtlijnen voor de waardestelling

Waardering	Criteria	Parameters
Beleving	Schoonheid	<ul style="list-style-type: none"> - Zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement - Vorm en structuur - Relatie met omgeving
	Herinneringswaarde	<ul style="list-style-type: none"> - Verbondenheid met feitelijke historische gebeurtenis - Associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
Fysieke kwaliteit	Gaafheid	<ul style="list-style-type: none"> - Aanwezigheid sporen - Gaafheid sporen - Ruimtelijke gaafheid - Stratigrafie intact - Mobilia in-situ - Ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling - Ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen - Aanwezigheid antropogeen biochemisch residu - Stabiliteit van de natuurlijke omgeving
	Conservering	<ul style="list-style-type: none"> - Conservering artefacten (metaal/overige) - Conservering organisch materiaal
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid	<ul style="list-style-type: none"> - Het aantal vergelijkbare monumenten (complextypen) van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode, binnen eenzelfde archeoregio, waarvan de aanwezigheid is vastgesteld - Idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart (indien mogelijk/vereist)
	Informatiewaarde	<ul style="list-style-type: none"> - Opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan vijf jaar geleden, volledig/partieel) - Recent en systematisch onderzoek van de desbetreffende archeoregio - Recent en systematisch onderzoek van de desbetreffende archeologische periode - Passend binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, RACM of anderen
	Ensemblewaarde	<ul style="list-style-type: none"> - Synchronie context (voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de microregio) - Diachrone context (voorkomen van monumenten uit opeenvolgende perioden binnen de microregio) - Landschappelijke context (fysisch- en historisch-geografische gaafheid van het contemporaine landschap) - Aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
	Representativiteit	<ul style="list-style-type: none"> - Kenmerkendheid voor een bepaald gebied en/of periode - Het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd - Idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart